

Sven Rydenfelt - den första nyliberalen

Sammanfattning: Denna intervju består av två delar - den första handlar om Sven Rydenfelt och hans karriär, i den andra delen berättar Sven själv om sina åsikter i olika sakfrågor.

I. Porträtt

II. SVEN RYDENFELT OM...

Den svenska liberalismens grand old man är Sven Rydenfelt, professor i Lund, även känd som "den förste nyliberalen", "den sociala bostadspolitikens fiende nr 1", "kritiker av välfärden" och mycket annat. Nu, 86 år gammal, kan han blicka tillbaka på en lång karriär som liberal sanningssägare i motvind, på senare dagar upprättad både av den politiska och ekonomiska utvecklingen och av en yngre generation nyliberaler som betraktar honom som förebild och hjälte.

Men blickar tillbaks, det gör han inte, tvärtom skriver han dagligen artiklar, funderar på idéer och diskuterar politik. Om och om igen lägger han sig i debatten och förklarar de liberala, marknadsekonomiska alternativen. De unga regleringsvänner som för många decennier sedan dömde ut hans idéer som föråldrade och ointressanta, tvingas se honom driva hem poäng efter poäng, och få rätt på punkt efter punkt, långt efter att deras egna karriärer varit till ända.

En idépionjär har Rydenfelt varit. 1956 förutspådde han att Sovjetunionen skulle rasa ihop under trycket från det egna usla ekonomiska och politiska systemet. Redan på 40-talet dömde han ut hyresregleringarna som anledningen till att folkhemmet bestod till stor del av bostadslösa, och hans kamp för en fri bostadsmarknad gav honom stämpeln "den sociala bostadspolitikens fiende nr 1". 1966 gav han ut en skrift för fri konkurrens i radio och TV, en tanke som först nu har börjat förverkligas. Och före de flesta andra har han visat att sysselsättning och rikedom beror på hur stor frihet företagen har, krävt avreglering av kapital- och räntemarknaderna, avslöjat SÄPO:s hemliga register över personer med misshagliga åsikter, förespråkade fri konkurrens inom utbildningen, angripit den socialistiska jordbrukspolitiken, varnat för miljörörelsens anti-humanistiska konservatism och mycket, mycket annat.

Intellektuellt har han stått ensam. Sedan han började skriva på 40-talet har Sverige präglats av konsensus kring välfärdsstatens uppbyggnad, och bland intellektuella har Sovjetbeundran inte gått att ta miste på. Det ledde till intellektuell isolering av avvikaren. Professorstitel var otänkbart för en sådan rebell. Och när Högern på 50-talet

bad honom skriva en argumentationshandbok om bostadspolitiken för partiets politiker, försåg man den med varningen att den inte fick visas för journalister, författarens namn fick inte komma ut. Sven Rydenfelt var en farlig man, en verklig liberal — det minst opportuna man kunde vara på den tiden.

Men tidsandan svängde. Rydenfelt kunde se hur kommunismen bröt samman i öst, och hur hans ekonomkolleger — som varit stabilt placerade i planhushållningslägret — snabbt svängde om mot mer liberala åskådningar. Och bland det första den borgerliga regeringen på 90-talet gjorde var att erkänna Sven Rydenfelts insatser genom att utse honom till hedersprofessor. Men fjärran vore det Rydenfelt att låta det leda till andra lojaliteter än mot sanningen och friheten. Han "tackade" för titeln genom att döma ut regeringens kronförsvar som en regleringspolitik som förstörde ekonomin, anklaga dem för att ytterligare försura företagarklimatet och genom att förklara att deras favoritunion, EU, bara var ett försök från politiken att sätta marknaden och frihandeln ur spel.

Nej, opportun har Sven Rydenfelt aldrig varit, men däremot liberal. Kampen för individuell frihet, och därav följande fri kapitalism har alltid legat Rydenfelt närmast hjärtat. Han är en av få etablerade debattörer som på statsradions "anklagande" förfrågan om han inte är någon slags "extremliberal", frankt och rättframt svarar: ""Jo, jag är extremliberal, det är alldeles riktigt!"

När vi träffar honom i Lund och dokumenterar vår detaljerade kunskap om hans tidiga skrifter svarar han förvånat och entusiastiskt: "Ni är ju värre än SÄPO, nästan!". Ja, Rydenfelt borde veta. Det var han som i mitten av 60-talet avslöjade säkerhetspolisens registrering av personer med misshagliga åsikter, och som 1966 gav ut en bok om det tillsammans med Janerik Larsson, med förord av Vilhelm Moberg. Genom en läcka inom SÄPO fick Rydenfelt höra att han själv fanns med i registren, som upprorsmakare och "kritiker av välfärden". Det är svårt att se det som skällsord. Snarare kan det stå som ett hyfsat rättvisande omdöme över hans 50 år av aktivt liberalt samhällsengagemang.

Vi möter Sven Rydenfelt för intervju i hans lägenhet fyra trappor upp — utan hiss. "Ja, visst" utropar han glatt, "lägenheten har inbyggd motion — utan extra hyra!". Han berättar länge och glatt om sitt liv och sina åsikter. Det är tydligt att här är en man som inte skäms för sina insatser och verk, utan som verkligen alltid har gjort det han tyckt varit rätt.

Rydenfelt berättar att anledningen till att han från början överhuvudtaget fastnade för akademiskt arbete och de liberala idéerna egentligen var hans hustrus förtjänst:

"—Långt efter mina betyg på 30-talet tyckte min ekonomiprofessor att jag skulle ta upp mina studier igen och doktorera. Men jag var fattig som en kyrkråtta och hade redan tillräckligt stora skulder, så det gick inte. Men så gifte jag mig 1945 med Maja, som var sjuksköterska på lasarettet i Lund. Och efter att hon sagt upp sig frågade hon mig: "Skulle du tycka det var roligt att doktorera?"

Jag fick ju säga sanningen att det var rena önskedrömmen för mig, men det hade varit omöjligt. "Ja", säger hon, "hur vore det om jag fortsätter som sjuksköterska och så försöker vi så gott det går att leva på min lilla inkomst?" Och så blev det. Och redan efter vår bröllopsresa per cykel i Bohuslän — vi var lika fattiga bägge två — så återvände jag och satte igång med mina studier omedelbart."

"—I bibliotekets läsesal på institutionen fick jag kontakt med en man som var full av liberala idéer och drömde om att vi skulle återuppväcka den liberala studentklubb som

hade funnits på 20-talet och avlidit någongång kring 1930. Jag tyckte det lät bra, och det var egentligen så det började. För visserligen hade jag haft intresse för liberalismen, men mera i förbifarten, och aldrig ägnat mig speciellt åt det. Men i kraft av min ålder blev jag ordförande i klubben och då fick jag verkligen sätta mig in i idéerna och skaffa mig lite kunskap. Och så började det väl."

Rydenfelt kom att läsa liberal litteratur, och inte minst inspirerades han av norrmannen Trygve Hoff — som var en "liberal ekonom ut i fingerspetsarna". Hoff var en av grundarna av den internationella liberala organisationen Mont Pelerin Society, och han gav ut tidskriften *Farmand*, som Rydenfelt karakteriserar som "en nyliberal kamptidning". Tidningen kämpade för den fria företagsamheten, men kunde kombinera detta med t ex små notiser om mat och vin. Den blev en stor ekonomisk framgång, läst även av motståndare och byråkrater, och Rydenfelt berättar att han själv läste den "som rena frälsningsevangeliet".

Senare kom han även att skriva i Hoff's tidning. Men anledningen till att han i mitten av 40-talet kastade sig in i den politiska debatten var inte bara den marknadsekonomiska övertygelsen han tillägnade sig, utan familjens ekonomiska behov:

"—Jag hade ju i många år prenumererat på *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning* — vår mest liberala tidning i många år, med dess fantastiska tredje sida för intellektuell debatt! Och då var det något ämne som plötsligt inspirerade mig att skriva en artikel, och då fick jag den djärva idén att skicka den till Handelstidningen. Och jag skrev ihop en artikel — och de tog den! Och jag minns att jag fick 125 kronor för den, och när man tänker på att min hustru efter skatt varje månad kom hem med 375 kronor betydde det ju mycket. Och när jag fått in en artikel frågade hon: "Kan du skriva flera?"

"Ja", svarade jag då, "jag kan skriva hur många som helst. Sen om jag får in dem, det får vi se." Och det visade sig att redaktören Knut Petterson, Segerstedts efterträdare, tog allt vad jag skickade honom — allt! — med förtjusning tydligen. Det gjorde att många 125-kronorsavier ramlade ned — det förbättrade den fattiga familjens ekonomi avsevärt. Det var detta som verkligen satte stenen i rullning."

"—Och Handelstidningen den lästes ju nästan av alla bildade människor i Sverige som var lite intresserade av samhällsfrågor, så i och med att jag minst en gång i månaden dök upp på tredje sidan så fick man upp ögonen för namnet Sven Rydenfelt. Och snart hörde de av sig från Arbetsgivarnas tidskrift *Industria*.

Kommunisterna hade i slutet av 40-talet fått över 12% av rösterna och då kom *Industrias* redaktionsråd fram till att de måste skriva någonting om kommunismen i Sverige, och de frågade mig. Jag var ju inte statsvetare, utan ekonom och jag visste ingenting om valstatistik och liknande. Men jag var hungrig och hade en familj att försörja, vårt första barn hade fötts, och jag behövde tjäna pengar, så jag sade ja. Så jag satte mig ned och forskade och skrev om kommunismens utbredning. Och artikeln blev mycket uppmärksam i alla medier, för så hade ingen gjort tidigare. Så jag skrev en ny artikel om den rödaste kommunen Nyskoga i Värmland, efter ett besök där. Och även den artikeln blev mycket uppmärksam."

Rydenfelts politiska karriär var nu i full gång. Andra hade märkt hans skickliga argumentation för liberalismens idéer. *Natur och Kulturs* liberala grundare, Johan Hansson, bad honom att skriva böcker bl a för en fri bostadsmarknad — på fem år blev det fyra stycken! Argumenten var övertygande, men alla lät sig inte övertygas av dem. En av regleringarnas försvarare gav honom ett smädesuttryck som satt kvar länge, och som många unga nyliberaler idag avundas Rydenfelt:

"—Det där med att jag utsågs till den "bostadssociala politikens fiende nummer ett", det låter så trevligt i era öron, men det innebar i själva verket att jag stämplades som en skumraskfigur av närmast kriminell typ. Angrep man den heligaste av alla kor, och det var bostadspolitikerna på den tiden, då var man en ond människa på något sätt. Man måste vara ond för att kunna angripa någonting som är så fint. Så där fick jag en stämpel som nattsvart reaktionär, och det är en stämpel som till viss del följer mig fortfarande egentligen."

Och Rydenfelt var obekvämt även i andra kretsar. Hans liberala Studentklubb hade starka informella band till folkpartiet, men påläggskalven Rydenfelt sågs nu allt mer som ultraliberal på kant med tidsandan, och betraktades därmed med misstänksamhet. När Bertil Ohlin och folkpartiet ville införa omsättningsskatten protesterade Rydenfelt i pressen. Och ett personligt samtal med Ohlin senare var Rydenfelts karriär i partiet avslutad. Verklig liberalism platsade inte i folkpartiet.

Även i ekonomkretsarna var han en udda figur. År 1954 disputerade Rydenfelt, och han blev snart universitetslektor. Han fick tjänsten med kunglig fullmakt, och informerades om att: "Har du fått en tjänst med kunglig fullmakt så måste du minst mördas för att bli avsatt". Men förespråkande av fri marknad och minimal stat betraktades som nästan lika allvarligt som mord på denna tid, när planhushållningstankar och keynesianism var högsta mode. Kollegerna tyckte att Rydenfelt var trevlig, och visste att hans lektioner var populära bland eleverna, men i korridoren kunde man höra från andra ekonomer att: "Rydenfelt har ju sådana tokiga idéer att man inte kan ta honom på allvar". Men samtidigt som han dömdes ut som en tokliberal stolle i Sverige, kunde han hämta stöd och inspiration utomlands. Inte minst när han kom med i Mont Pelerin Society, en internationell liberal förening för tänkare inom olika akademiska discipliner, som Hayek tog initiativ till. (Namnet kommer från platsen för första mötet 1947, som ägde rum i den lilla byn Mont Pelerin, "Pilgrimsberget," utanför Montreaux i Schweiz.)

"—Första gången jag var med i Mont Pelerin Society var 1956 i Berlin. Kontakten med utländska tänkare som Hayek och Friedman har ju betytt oerhört mycket för mig. När jag var hemma i Sverige betraktades jag som en tokstolle på grund av mina idéer. Och så kommer jag till Mont Pelerin och där har alla ekonomer — som ju är världsberömda — precis samma tokiga idéer. Det gav mig en riktigt uppmuntran och styrka. Mina idéer kanske inte var så tokiga när så framstående människor delar dem. Både när det gäller Friedman, George Stigler och James Buchanan har jag kunnat skvallra för dem om nobelpriset. Jag var ju inte med i Nobelkommittén, men hade viss inside information och visste att de stod högt på deras lista. Och de fick ju nobelpris senare allihop, och då har de alla sagt till mig: "Du var den förste som sagt att jag haft chans att få nobelpriset.""

"—Milton Friedman blev jag god vän med, och vi har träffats många gånger, bl a har han kommit hit till Lund på besök hos mig. Ett av mitt livs stora triumfer var när jag fick ut min bok *Bönder - mat - socialism*, på engelska. Jag tycker då att den var av globalt intresse, så jag gör en grovöversättning själv. Jag skickar manuskriptet till min vän Milton Friedman och frågar om han tycker att den förtjänar att ges ut och i så fall om han kunde tipsa om ett förlag. Snart kommer det ett svar: "Jag har läst ditt manus, jag tycker att det i hög grad förtjänar att ges ut i USA. Jag har skickat det till mitt eget förlag, som är ett av USA:s förnämsta. Och föreslagit att de ska ge ut det. Och om de vill ge ut det lovar jag att skriva ett förord." Jag behövde alltså inte ens be om något förord, han kom själv med detta förslag. Och förlaget tog min bok, med titeln *A Pattern for Failure*."

"—Jag fick även en mycket god kontakt med Friedrich Hayek. Honom har jag träffat många gånger, sista gången på ett Mont Pelerin Society-möte i Stockholm för ca tio år sedan, som jag och Arvid Fredborg arrangerade, med ekonomisk hjälp från Ruben Rausing. Jag kommer ihåg att vid ett möte i Berlin på 80-talet håller Hayek ett tal där han erinrar om det första mötet i Berlin. "Och en av dem som var med vid det första mötet, han är här, "my friend Sven Rydenfelt — from Sweden." Och ni förstår hur det kändes att från denna talarstol få höra "Min vän Sven Rydenfelt" av Hayek! Hayek är enligt min uppfattning en djupare tänkare än Friedman. Han är ju den store, djupe samhällstänkaren."

"—Ludwig von Mises mötte jag i Berlin 1956, när jag lyssnade på hans föredrag. Mises var ju Hayeks Lärofader. Och jag var oerhört imponerad av honom och hans stora verk, Human Action. Den har jag läst som en bibel, och jag citerar ju honom ofta. Human Action är en fantastisk bok."

"—Jag känner public choice-ekonomen James Buchanan väl. Vid sista Berlin-mötet blev jag invald i styrelsen. Jag var med ett antal år när Buchanan var ordförande och vi fick mycket med varandra att göra. Vi upptäckte ju att vi var bondpojkar båda två. För att finansiera sina studier gick Buchanan upp på morgonen före skolan och mjölkade kor. Och på det sättet fick han en viss ersättning så att han kunde gå i skolan i den närbelägna staden. Och till slut får han nobelpriset i ekonomi!"

Tack vare inspiration från utländska liberaler, och en enastående tro på de egna idéernas riktighet kunde Rydenfelt fortsätta sin ensamma kamp mot välfärdsstaten och regleringarna av näringslivet. Hur orkade han när alla andra dömde ut honom?

"—Jag kan inte säga annat än att dessa idéer har blivit så viktiga för mig att jag helt accepterat att jag skulle få betala ett pris för dem — i min karriär till exempel. Att jag inte kunde bli professor var ju alldeles klart för alla, det var ju egentligen ett mirakel att jag kunde bli högskolelektor. Men jag är så konstruerad att jag kände att jag inte kunde hyckla på något sätt, jag måste kämpa för det jag tror på. Så får det bära eller brista.

Och även i motvind har det varit rätt stimulerande. Min första kampanj var ju mot hyresregleringar och där upptäckte jag tidigt att jag hade så goda argument att man var tvungen att ta mig på allvar. Bara detta kändes bra, att de inte kunde tuga ihjäl mig utan tvingades ta mig på allvar. Generaldirektören för bostadsstyrelsen Alf Johansson fick i egen hög person framträda och försöka motbevisa mig."

Och Rydenfelt fick belöningen för hans integritet under de svåra åren. När välfärdsstaten började avslöja sina problem under 70-talet stod det allt mer klart att socialism, keynesianism och välfärdsstat inte var den rätta vägen. Hayek fick nobelpriset i ekonomi 1974 och Milton Friedman fick det 1976. Rydenfelts ekonomkolleger började svänga om och anamma fler och fler av den klassiska liberalismens teorier. Samtidigt började fler och fler samhällsdebattörer visa sitt missnöje med den stora staten, och i början av 80-talet började man tala om "nyliberalism". Plötsligt blev marknadsekonomi lika mycket av överideologi, som planhushållning varit det några decennier tidigare. Runt 80 år gammal utsågs Rydenfelt till hedersprofessor och allt fler medgav att han haft rätt från början.

"—Jag har ju fått uppleva någonting alldeles fantastiskt egentligen. Jag och Eli Hecksher var ju nästan de enda marknadsekonomen när jag började. Men nu bekänner sig nästan alla mina kollegor till marknadsekonomin. T o m LO-ekonomerna börjar tala om marknadsekonomi! Alla bekänner de sig till marknadsekonomin — även om det alltid kommer ett "men" sedan. Men i princip är alla marknadsekonomer, en

fantastisk omsvängning!

Och på gamla dagar får jag den ena inbjudan efter den andra att tala på diverse ungdomsföreningar. Det har glatt mig alldeles särskilt att ungdomen börjat intressera sig för mina idéer.

Det har hänt så mycket. Jag satt och bläddrade i någon bok jag skrivit på 50-talet, då skrev jag mot en valutapolitik med reglerade växelkurser med alla dess nackdelar och talade för en fri marknad för valutor. Och det ansågs ju på den tiden vara den mest tokiga av idéer. Det skulle ju dröja åtskilliga decennier till innan idéerna mognade, och sedan fick vi ju en fri valuta. Det har jag också fått uppleva, att vi har fått en fri valutamarknad och en fri räntemarknad.

Och jag har fått se Sovjetunionen säcka ihop. Ingen revolution, inget krig eller någonting, utan bara en vacker dag så rasar alltihopa. Det är som en byggnad som rasar ihop utan någon synlig yttre anledning. Bara det att idéerna är fullständigt felaktiga och förbrukade."

Marknadskraften: Och om man har varit i motvind hela livet, men ändå vågat kämpa för sina åsikter, och till slut får rätt, så känner man sig väl ganska nöjd med sitt liv?

"— Jag känner mig väldigt nöjd, det måste jag erkänna. Jag tycker att livet har varit väldigt snällt mot mig, på alla möjliga sätt. Dels att jag på min ålders höst kan leva här och klara mig själv och jag kan skriva i tidningar fortfarande och jag har fått en familj — jag har barn och barnbarn. Jag har haft en väldigt dålig hälsa, ändå så lever jag nu och har bra hälsa. Så jag har det väldigt bra för närvarande. Men jag är ju så gammal att jag vet att det kan ta slut vilken dag som helst — men då får det göra det. Livet har gett mig så mycket på alla möjliga sätt. Mycket, mycket mer än jag någonsin vågat räkna med. "

Känslor som är en rättvis belöning för en person som alltid velat göra det bästa av sitt liv, och som aldrig försökt kompromissa med sin övertygelse. Blir det några efterlängtrade memoarer? — Lita inte på det. Rydenfelt är fortfarande så intensivt engagerad i dagsdebatten och idéer för framtiden att han får svårt att ta en paus för att pyssla med det förflutna. Som han själv säger är det förgångna för evigt förgånget, "sen går man mot nya djärva mål. Jag har drömt ibland att i min dödsannons ska det stå 'Mot nya djärva mål!'"

Men "gammal"? Sven Rydenfelt är ännu bara 86 år och skriver med lika stor energi och lägger sig i debatten med lika mycket intresse som alltid. Man påminner sig gärna om ett skämt i unga nyliberala kretsar; "Rydenfelt kommer överleva oss allihopa!". För så är det. Med ett nyfiket intellekt och med en öppenhet för att ta till sig nya fakta och analysera nya idéer är han yngre än de flesta av oss. Som han själv konstaterar:

"—Jag är fortfarande nyfiken på livet. Och när jag öppnar mina tidningar varje morgon så är det med samma intresse: "Vad har det nu hänt för något roligt idag?""

SVEN RYDENFELT OM...

[...tobaksreklamen](#)

[...miljörörelsen](#)

[...den ekonomiska krisens orsaker](#)

[...arbetslösheten](#)

[...den österrikiska skolan](#)
[...den borgerliga oppositionen](#)
[...EU](#)
[...välfärdsstatens framtid](#)

...tobaksreklamen

Man försöker inbilla folk att det är reklamen som får ungdomar att börja röka. Men i Sovjetunionen rökte man i stor utsträckning, i Kina röker man mer än någon annanstans. Och detta utan någon som helst reklam — varför börjar ungdomen röka där? Så det är något annat det beror på. Ungdomen vill efterapa de äldre, och de äldre röker. Man vill känna sig vuxen i förtid.

Om man ritar upp en konsumtionskurva över tobaken kan man inte påvisa det allra minsta lilla hack i denna kurva när ett land inför reklamförbud för tobak. Hade kurvan sjunkit tidigare så fortsätter den sjunka, hade den varit stigande så fortsätter den stiga. Reklamen har blivit någon slags syndabock som man urladdat emot. Man känner att man måste göra "någonting". Då blir det reklamförbud.

Paradoxen i politiken är ju att vi tillåter fri försäljning av tobak, trots att 10 000 dör om året av det. Och vi fortsätter sälja sprit fast 5 000 dör av det. Men vi får icke sälja något som kallas droger, trots att bara 150 personer avlider av droger!

[Tillbaka](#)

...miljörörelsen

Miljövännerna har kommit att gå helt emot marknadsekonomin, det finns inga som är sådana anhängare av statliga ingripanden, styrning och förbud som just dessa. Jag menar att miljörörelsen har blivit vår nya religion. Kristendomen har helt förlorat sitt fäste över människorna. Men då har miljörörelsen blivit den gröna religionen. Den uppvisar nämligen alla tecken på religion. Man har en ond makt — vi människor som är miljöförstörare. Man har en god makt som kämpar emot det onda — miljövännerna. Man har en yttersta doms-föreställning: Om vi inte gör bot och bättring går det totalt åt helsicke och det slutar med att jorden blir helt obeboelig för andra varelser också.

Man har en katastrofteori i alla religioner. På grund av människors synder så slutar det hela med katastrof. Så flyttar man datum för undergången när den inte inträffar när man förutspått det.

Människor har i alla tider ett oerhört behov att känna att deras liv är meningsfullt, och det gäller verkligen ungdomarna idag. De tillfredsställs inte alltid i jobbet, utan där blir man en liten kugge i maskineriet. Men blir de missionärer och kämpar i den gröna religionen så kämpar de för något stort och heligt. Självkänsla har en oerhörd betydelse för människor. Att ens liv är meningsfullt, att man kämpar för något stort. Och då blir det oerhört populärt med katastrofteorier, för ju större katastrof som hotar, desto viktigare blir ju då uppgiften att förebygga katastroferna — som dessa "gröna khmerer" gör.

Och som i alla religioner upptäcker man väldiga motsägelser och orimligheter när man tittar närmare på dem. En av de allra mest uppenbara motsägelserna i den gröna religionen är att de slår vakt om de öppna landskapen — samtidigt som det öppna landskapet är resultatet av det största mänskliga ingreppet i naturen som gjorts, uppodlingen! Samtidigt som man slår vakt om det öppna landskapet så kämpar man emot alla förändringar av det nuvarande landskapet. Man är ju så oerhört stockkonservativ och slår vakt om det bestående. Det öppna landskapet är det bestående, alltså slår man vakt om det. Men hade man haft en miljörörelse före

uppodlingen så skulle man ha varit emot de öppna landskapen.

Ett annat exempel: När något skogsbolag avverkat skog så protesterade miljökymparna och sa att så och så många fåglar blir hemlösa. Det märkliga är att om det är några djur miljökymparna slår vakt om så är det ju rovfåglarna, och de tar mångdubbelt fler småfåglar och harar och kaniner än någonsin skogsavverkarna!

Det här med biologisk mångfald, det är ju rätt löjligt egentligen. Det är en inskränkt nationalism, att just den faunan som vi råkar ha, den ska vi slå vakt om och betala nästan vad som helst för. I Amerika har de ju ett enormt skogsområde som inte får avverkas därför att de har någon vitfläckig ugglad där, och häromdagen stod det om ett område i Sverige som inte får avverkas för att det finns någon ovanlig skalbagge där!

Och om de 30-40 svenska vargarna dör ut betraktas det som en naturkatastrof av fruktansvärda mått. Men bara i Europa finns ju 10 000-tals vargar, och tar vi hela världen, med alla i Sibirien, så finns det 100 000-tals vargar. Ändå hävdar man att enligt "den biologiska mångfalden" är det en katastrof om de försvinner från Sverige!

Vi har en mycket vacker kustfågel som heter Lunnefågeln. Den försvann från Sverige för en del år sedan, från Bohuslän. Det utmålades som en katastrof. Men på norska västkusten finns 10 000-tals lunnefåglar, där det vimlar av sill som fågeln behöver. Pilgrimsfalken kämpade vi så för, men ute i världen finns det 100 000-tals pilgrimsfalkar. Och så kan man redogöra för art efter art, över hela fältet. Det är en sådan otrolig nationalism, att vi ska ha just de djur vi har. Att man tror att just det som har råkat hamna precis på en plats måste finnas kvar där. Precis som djurarter försvinner kommer det ju till nya.

Man kan förstå att ungdomen vill ha något mer än det dagliga knegandet, något stort att kämpa för. Men då är ju de historiska förebilderna avskräckande. Större delen av den tyska ungdomen vanns ju helt för Hitler. Dessa tyska ungdomar var ju villiga att kämpa för detta, det var ju en religion och de fick ge sitt liv för detta. På samma sätt har vi ju haft i Kina och Sovjetunionen, där ungdomen fått sina socialistiska frälsningsläror, och även där har ungdomarna fått detta behov tillfredsställt — något stort att kämpa för. Liksom kristendomen. Jag hörde någon ung människa som skulle ner till Afrika och missionera. Då berättade hon hur meningsfullt hon upplevde detta. Det var en viktig uppgift och då blir ju hon också en stor människa som uppfyller den.

[Tillbaka](#)

...den ekonomiska krisens orsaker

På 80-talet och början av 90-talet hade vi fortfarande en statligt styrd ränta och den enda tanken de hade sedan Erlander var att vi skulle föra en lågräntepolitik. Samtidigt som man höll nere räntan hade man mycket inflation uppåt tio-strecket. Så realräntan blir noll eller till och med negativ!

Att ha en negativ realränta är ju oerhört farligt och bäddar för spekulationskris. För då lånar man pengar inte bara gratis, utan man får rabatt på amorteringen också. Och om det är något som stimulerar fastighetsspekulation så är det att man kan låna pengar gratis och satsa i fastigheten. Efter fyra år säljer man den och den kostar dubbelt så mycket. Men lånet har ju inte stigit, utan i realiteten krympt pga negativ realränta. Om jag satsar tio miljoner i en fastighet och efter fyra fem år får tjugo miljoner, så har jag tjänat tio.

I början av 90-talet fick vi en realräntechock, plötsligt började lån missgynnas,

kalkylerna ändrades, folk fick inte råd med sina lån och krisen kom. Det är en situation som är kvar idag. Vi har alldeles för hög realränta. Sex procents ränta är ungefär dubbelt så hög som den borde vara, trots att Göran Persson är oerhört stolt.

Milton Friedman frågade för ett tag sedan vad vi ska med Internationella Valutafonden, IMF till. De har bara manipulerat räntor och valutakurser, och ser som sin uppgift att försvara fasta växelkurser. Senast i Thailand slösade de ut en förfärlig massa pengar på detta. Jag säger detsamma om Riksbanken, de bara krånglar till och förstör. Deras uppgift har alltid varit att manipulera med våra räntor och valutakurser. Det är bättre om de håller tassarna i styr. Och de har ju i praktiken förlorat kontrollen över valutakurs och ränta till den globala marknaden, de kan bara påverka marginellt.

[Tillbaka](#)

...arbetslösheten

En välfärdsstat av den sort vi har idag är oförenlig med full sysselsättning. Den är så oerhört dyrbar så att man måste finansiera det genom att plundra vinster som annars använts till investeringar i företag och produktion.

Inte nog med det, sen är man så klåfingrig med vad en företagare får göra eller inte göra. T ex under Bildtregeringen stiftades en lag om att butiksägare alltid måste sätta ut priser på sina varor i fönstret! Så typsikt för den oerhörda klåfingrigheten vi har idag. Vi har hundratals, tusentals sådana klåfingrighetslagar. "Så får inte företagare göra och så måste en företagare göra."

1974 fick vi LAS om hur en företagare måste göra när han avskedar folk, det fick han alltså inte själv bestämma. Sedan får de inte bestämma vilka de ska anställa heller med diskrimineringslagar, könsdiskriminering, etnisk diskriminering. Men det är ju en av de viktigaste sakerna för en företagare, vilka människor han vill ha anställda! Båda när det gäller anställning och avsked är företagaren bunden till händer och fötter. Allt sådant är oerhört farligt. För vill vi ha ett företagande som är stort nog för att sysselsätta arbetskraften så måste vi ju ge företagaren frihet att agera.

Vill man skapa full sysselsättning måste man ge företagare — både de som finns och potentiella företagare — den största möjliga frihet att handla utan att överallt stöta på hinder. Vill man gynna löntagarna, så finns det inget så gynnsamt som full sysselsättning, ständig efterfrågan på arbetskraft. Idag är det en fruktansvärd olycka att förlora sitt arbete, men i full sysselsättningssamhället är det ingen större olycka. Det finns ju andra företagare över allt som sliter i en. Och tänk vilken frihet att inte behöva klänga sig fast vid ett jobb vare sig man gillar det eller inte! Idag vågar man aldrig släppa ett jobb, hur illa man än trivs med jobbet eller arbetsgivaren. I full sysselsättningssamhället säger man tack och adjö, jag kan få andra jobb, varför stanna här?

[Tillbaka](#)

...den österrikiska ekonomiska skolan

Jag står ju närmast den "österrikiska skolan" [med företrädare som Menger, Böhm-Bahwerk, Mises & Hayek]. Österrikarna är ju entreprenörekonomer. Det viktigaste är företaget och företagarens villkor. Jag har ju kommit in på den här idén att allt levande kräver en viss miljö för att kunna trivas. Även företagaren behöver en viss miljö, en ekonomisk miljö av frihet. Det är ju annars en sån oerhörd frestelse att använda företagarna som en sorts mjölkkor. De ska finansiera det ena och de ska finansiera det andra.

Ta t ex Tanzania som jag skrivit om! Som i andra u-länder har man haft idén att jordbruket ska finansiera en industrialisering. Från början var ju nästan alla bönder. Så kom socialisten Julius Nyerere och skapade statliga inköpsmonopol som skulle köpa allt bönderna producerar för så lite som möjligt, och så kom försäljningsmonopol som ska sälja allt bönderna ska köpa och tar så mycket betalt som möjligt. Det var en fullkomligt utstuderad utsugning av bönderna och det fick ju till effekt till att det överskott Tanzania hade — de var ju tidigare Afrikas störste livsmedelsexportör — försvinner helt på några få år.

Bönderna fick ju inget betalt för sina prestationer, då nöjde de sig med att producera vad den egna familjen behöver, och de som bodde nära gränserna kunde smugla till andra länder som hade marknadspriser som var flerdubbelt högre.

Detta är ett typiskt österrikiskt resonemang om företagets villkor och dess miljö, och jag ser mig själv som en österrikare.

Dessutom är österrikare skeptiska mot den matematiska ekonomin — "ekonometrin" — precis som jag är. Problemet är att det bara kan syssla med mätbara företeelser. Jag brukar ta exemplet domkyrkan i Lund: Man kan ju mäta hur lång och hur bred och hur hög domkyrkan är. Men det viktigaste är ju egentligen frågan: Vad var det för idéer, värderingar och trosuppfattningar som gjorde att man på 1100-talet kunde mobilisera och var villiga att satsa så oerhörda resurser på detta bygge? Det är det intressanta, och jag var ju tidigt inne på att det var idéerna som var det viktiga och idéer kan man ju inte mäta hur långa eller hur breda de är. Jag kom mycket tidigt fram till att det man kan mäta alltid är sekundära företeelser.

Ta Tetra Pak till exempel! Det börjar som en idé hos Ruben Rausing och så är det ju med allting här i världen — det börjar som idéer. Det börjar som planer och drömmar och sedan tar det sig uttryck, det manifesterar sig i företag och byggnader och allt sådant som man kan mäta, men det primära är ideerna.

Ska jag nämna någon österrikisk ekonom idag så blir det amerikanen Israel Kirzner. Han sysslar ju just med företags villkor, entreprenörskap. Gud vet om inte han står på listan över blivande nobelpristagare. Tyvärr tillhör han den typen av författare som inte kan stå för en enda mening själv, utan var mening har en fotnot med hänvisning till att den tanken finns där och där. Visserligen demonstrerar han sin oerhörda beläsenhet genom att kunna placera alla sina tankar hos olika författare. Men det ger för mig ett svagt intryck att inte kunna stå själv för sina teorier, utan alltid hänvisa till andra. Det blir rätt torrt

Men han kan mycket och har samlat ett väldigt material. Han har de rätta idéerna och jag har lärt mig en hel del av honom.

[Tillbaka](#)

...den borgerliga oppositionen

Vi ska inte ha för stora förväntningar på en eventuell borgerlig regering. Jag brukar säga att alla våra partier idag är välfärdsstatspartier. Konkurrensen har gjort att alla partier har tvingats att ge sig in i samma auktion där den ene bjuder över den andra i fråga om förmåner och bidrag. Att köpa röster med hjälp av väljargodis, som Kjell-Olof Feldt kallat det, är vårt demokratiska systems akilleshäla. Även en borgerlig regering kommer att känna sig tvungen att tillgodose alla dessa krav. Alla grupper som känner sig illa behandlade och vill ha mer resurser ska få sitt av staten.

Sen har jag ju aldrig varit Bildtfrälst. Nu håller man på att göra någon oerhörd hjältegestalt av Bildt, fredshelgon och sånt. För all del, han kan ju få sin chans. Jag är ju part i målet när jag tänker på hur han i regeringsställning stred för fast växelkurs — till varje pris skulle regleringen bevaras.

[Tillbaka](#)

...EU

Det är ju motsatsen till marknadsekonomin. Jag är kritisk mot EU framför allt för att de går in för att sätta marknadsekonomin ur spel, de vill ju centralstyra allt. Centralstyrning och att manipulera marknaden är ju allt vad det går ut på.

Det finns så mycket som stöter mig. De har ju en fullkomligt vansinnig jordbrukspolitik. Där har man ju såna vansinnigheter som att man är överens om att tobak är väldigt skadligt, men samtidigt ingår det i jordbruksregleringen att man subventionerar tobaksodlarna i högsta grad!

Och de utmanar ödet när de är inne på sådana regleringsattityder som att förbjuda snus, instifta standardmått på bananers krökning och jordgubbars storlekar. Det är ju alldeles ofattbara historier. EU har varit inne mycket på att hindra import, lägga straffullar på varor, och kallar det dumping så fort importen blir billigare! Det är diskriminering av fattiga länders export — textilier, skor, varv och sånt som passar dem. Det är deras komparativa fördelar, och länder som Sverige tvingas ju lägga igen detta. Men å andra sidan: varenda krona de kan tjäna på export använder de för att betala import. Så vi har ju alla chanser att sälja till dem precis som vi har chans att köpa. Och det finns ju ingen u-hjälp i världen som är så effektiv på att befordra utveckling som att de på ett naturligt sätt växer in i världshushållningen.

Jag tror inte på tanken att vi ska gå ihop på det viset och få fred. Fred har med annat att göra. Vi har levt i fred med Danmark i snart 300 år. Vi har inte behövt gå i union för det. Frankrike och Tyskland skulle inte kunna tänka sig att gå i krig med varandra. Men inom EU blir det ju alla chanser för bråk, för där kommer de ha motstridiga intressen. Det kommer bli allt svårare. Jag tror att alla undantag och bråk kommer leda till att EU till sist rasar samman.

[Tillbaka](#)

...välfärdsstatens framtid

Av samma skäl som det sovjetryska riket till slut rasade samman för att idéerna var felaktiga och förbrukade tror jag att välfärdsstaten kommer rasa samman. Dels för att välfärdsstaten och full sysselsättning är omöjliga att kombinera — för att välfärdsstaten är så dyr att man måste plundra företagen mer och mer för att kunna finansiera den.

Jag är trots allt av naturen optimist. Jag ser inte kolsvart, jag tror att det tar lång tid, men de idéer som behövs för att förbättra förhållandena, de sticker upp lite överallt — även i de mest oväntade sammanhangen. Även i LO-sammanhang, i vissa fackföreningstidningar och (s)-tidningar inser man att vi måste sänka arbetsgivaravgifterna och öka företagens frihet. Det tränger fram. Men samtidigt är välfärdsstaten så hårt förankrad hos folket, som är så övertygade om att det är det enda riktiga.

Man får jobba på och sprida sina "villoläror", oförtrutet och energiskt. Jag tror att de nyliberala idéerna trots allt har infekterat alla partier mer eller mindre, och påverkat väldigt mycket. Som en person sa till mig en gång så är de riktiga idéerna som en

syra. De sprider sig och de fräter omkring, det går inte att hindra idéerna. Ytterst är det idéerna som avgör framtiden. Det är ju inte varumarknaden och tjänstemarknaden som är det viktiga, utan det är ju idéernas marknad som är den viktigaste av alla marknader. Och när dessa idéer sprids då kan de inte hindras.

Sovjetunionen hade alla maktmedel, en av världens starkast militärmakter, oerhört stark polis, de kontrollerade alla massmedier — som många ju tror har en väldig makt. Trots detta så sjunker allt bara ihop en dag, som en nålstucken ballong, bara pyser och sjunker ihop.

Om det får verka långsamt, så kommer dessa idéer mer och mer.

[Tillbaka till SVEN RYDENFELT OM...](#)

Copyright © 1997-2002 Marknadskraften. All Rights Reserved.

DESIGN AV
MAGIA